

Introducció

Amb el vuitè número de *Catalan Historical Review*, aquesta publicació de l'Institut d'Estudis Catalans consolida el seu lloc en la difusió internacional de la historiografia catalana amb la satisfacció de revalidar la seva classificació en la primera categoria de Carus Plus, l'índex de revistes catalanes de les ciències i les humanitats.

La capital imperial de la província Tarraconense ofereix un dels conjunts més importants de l'arqueologia romana a la península Ibèrica i al conjunt de l'antic àmbit de la Roma que dominà la Mediterrània i gran part d'Europa durant vuit segles. En aquest número s'ofereix un balanç de l'estat actual de la recerca amb les descobertes recents i el panorama d'una gran urbs com fou Tarragona durant un període de llarga durada i de forta empremta.

La pintura gòtica catalana al fresc, sobre taula i en la miniatura constitueix un dels testimonis més rics de l'art medieval en contacte primer amb els models italianitzants al segle XIV i després amb els del gòtic internacional al Principat de Catalunya, al Regne de València i al Regne de Mallorca. Aquí es presenta una completa i detallada panoràmica dels principals tallers en l'àmbit dels països de parla catalana des de l'any 1300 fins als primers decennis del segle XV, abans que apareguessin en aquests territoris els corrents que anunciaven l'art renaixentista del Quatre-cents.

L'acció dels bandolers, entrelligada amb les lluites polítiques entre parcialitats en els segles XVI i XVII, constitueix un fenomen mediterrani i no exclusiu de Catalunya, un fet històric que ha atret l'atenció dels historiadors i que ha inspirat obres literàries. En aquest número s'analitza la complexitat i la implicació de diverses classes socials en una manifestació que subvertia l'ordre imperant dins la monarquia composta hispànica, que tingué grans dificultats per a dominar-la. Els bandolers es dividien entre *nyerros* i *cadells* a la Catalunya anterior a la revolta de 1640 contra l'autoritarisme dels reis de la Casa d'Àustria. Aquí es tracta d'escatir les arrels del fenomen.

Un altre article tracta d'un tema cabdal de la civilització contemporània: la premsa en llengua catalana, que representa la manifestació d'abast popular de la recuperació de la cultura catalana en l'idioma propi. Aquí es passa revista a les principals capçaleres i a l'evolució del periodisme des del 1868 fins al 1939. En el primer terç del segle XX i especialment en el període d'entreguerres, a Catalunya —com arreu— els mitjans de comunicació de masses experimentaren una transformació molt important que aquí s'analitza. La dictadura franquista liquidà aquella premsa en català que havia contribuït des de la Renaixença literària del segle XIX i durant períodes de més llibertat a configurar una cultura en sintonia amb l'europea coetània.

Les dones contribuïen a la producció manufacturera des d'abans de la industrialització, però amb ella entraren a les fàbriques fins a constituir la major part de la mà d'obra, com fou el cas del sector fabril cotoner, sense oblidar les nombroses dones que treballaven en el seu precari taller domèstic per a contractistes i es guanyaven la vida en condicions encara més dures que les de les obreres de fàbrica. Aquest és el tema del darrer article d'aquest número de *Catalan Historical Review*, que passa revista a la nombrosa historiografia que se suma a la que en molts països s'ha escrit i s'està escrivint. El tòpic de la major submissió de les dones obreres és contradit pels fets històrics. La primera legislació protectora de les obreres com a mares futures o efectives estigué a Catalunya, com arreu, plena d'ambigüitats entre el progrés social i la discriminació de gènere.

Dues efemèrides han merescut l'any 2014 una gran atenció per part de l'Institut d'Estudis Catalans en forma de congressos d'historiadors. En primer lloc, el tercer centenari de la desfeta catalana de 1714 justament durant un any en què les relacions polítiques entre Catalunya i l'Estat espanyol han passat per una revisió a fons. I en segon lloc, el primer centenari de la constitució de la Mancomunitat el 1914 com a primer pas vers l'autogovern en el segle XX. Si el primer fet representà la pèrdua de les institucions autònomes de govern per la força de les armes borbòniques hispanofranceses, el segon constituí l'inici d'un redreçament polític i cultural, preludi de l'accidentada evolució posterior fins als nostres dies. S'ofereixen aquí sengles cròniques del congrés internacional «Catalunya i els Països Catalans abans i després de l'Onze de Setembre de 1714», celebrat el febrer de 2014 a la seu central de l'Institut d'Estudis Catalans, i del simposi «La Mancomunitat de Catalunya, 1914, centenari del primer pas vers l'autogovern», que tingué lloc l'octubre del mateix any 2014. Tots dos van ser organitzats a Barcelona per la Secció Històrico-Arqueològica de l'Institut d'Estudis Catalans.

En aquest número s'inclouen les notes necrològiques de Manuel Ardit, Joaquim Molas i Gregori M. Estrada, membres de la Secció, així com les semblances d'Antoni Furió, Damià Pons i Flocel Sabaté, nous membres de la Secció Històrico-Arqueològica.

Finalment, volem agrair els correus que, des de països ben llunyans del nostre, rebem dels lectors que segueixen la versió electrònica i la impresa en paper de la nostra revista. Informar de la historiografia sobre grans temes de la història dels països de llengua catalana als estudiosos d'arreu del món és i seguirà sent l'objectiu principal de la nostra tasca.

ALBERT BALCELLS
 Editor